Dr. Angelica Puşcaş

PLEDOARIE PENTRU O GEOGRAFIE SACRĂ. „ŢĂRI" ŞI „ŢINUTURI" CU IMPACT ÎN GENEZA GEOSPAŢIILOR OMOGEN-IDENTITAR

„Cuvântul scris pune în ordine lumea.
Îi opreşte instabilitatea.
Nu îngăduie înţelesurilor să se năruie."
(Evgheni Vodolanzkin)

Drept slove de întâmpinare vom reitera, la modul general, şi la o scară amplă, rolul acestor *trupuri teritoriale specific*, adânc înrădăcinate în pulsul pământului, în procesul de *enclavizare* istorico-geografică şi etnografică.

Nu putem exclude, însă, din această *cheie* impactul multiculturalităţii entice, ca factor de prograđare competitiv evolutivă, ombilical legat de fenomenul cruţării filonului autohton omniprezent, de o longevitate multimilenară.

Un adevăr incontestabil şi cu asupra de măsură verificat este privilegiul ca popor de a impropia o frescă etnografică cu accente estetice fabulous stilizate şi colorate, trudit născută din travaliul unei istorii ancestrale efervescente, într-un spaţiu arhietipal carpatic, ca sâmbure de geneză primordial, unde s-au ţesut deopotrivă în tipare de stratigrafie multiculturală, precum şi în *vetre* omogene de românitate şi/sau latinitate, mentalităţi şi aculturaţie Orientală şi Occidentală, de pe o parte, cu cele produse de Lumea Nordică – austere, robuste, pragmatice, cuceritoare... implicit de Hinterlandul Mediteranean, pacifist, înţelept, absorbit „cupidonian" de propria-i lumină, artă, cultură şi filosofie.

Aidoma, nu putem omite, din abundenţa respectivului creuzet, spiritualitatea balcanică extrem de virilă şi nuanţată în civilizaţii, ori pe cea de sorginte central-asiatică, care au amprentat organic spaţiul trait, verticalizând totodată modele comportamentale centrate sistemic pe syntagma „*individ – comunitate – etnie*".

Dacă la această scară generoasă, ca spaţiu, timp şi evenimente consecrate, asociem şi o orografie locală, oarecum eclectică, ce se „joacă" cu zidite înălţimi şi spaţii joase, cu văi înguste şi albii largi, cu dealuri, coline, platforme de eroziune, ori „căuşe" depresionare; apoi cu o floră unde pădurile compacte se lasă „sparte" de luminişuri (prietenoase sloboziilor), iar orizonturile largi circumscriu ca locuri de adăpostire umbriţii codri respirând a încărcătură mistico-magică, obţinem coordonatele unei prime hărţi, unde particularităţile spaţiului locuit transcede într-o largă diversitate a unei *geografii comportamentale* însemnată de ordinea rânduielilor ca dat al spiritului însufleţit de o înţeleaptă fermitate.

Nuclee comunitare, mai mult sau mai puţin izolate, îşi dezvoltă ca atare modele de viaţă individuale şi unde distincţiile merg de la grai, credinţe – la arhitectură, economie (agricolă, pastorală, minieră, lemnărit etc.), administraţie, port, gastronomie, folclor, obiceiuri ş.a.

Satul Cerişor din Pădureni, cu vedere spre Ghelari [foto autor]

Factorul comun de rezonanţă, de similitudini, îl asumă spiritualitatea, chezăşia pentru viitor, cutumele... şi în timpi ce urmăresc veşnicia – conştienţa unităţii de neam.

Impact percutant în această tapiserie a spaţiului vibrant, prin însufleţirea locuirii, îl procură din unghi antropologic şi de istorie autarhică o stratigrafie socială cu orizonturi etnice nuanţate, forjate pe un fond antropologic cu ridicate afinităţi de asimilare.

În acest context, o expeditivă trecere în revistă a succesiunii de straturi etnice, antice şi medievale (traci, geto-daci, latinofoni, celţi, gepizi, avari, slavono-vlahi, pecene-

Port tradiţional „actual" din Pădureni [foto autor]

gi, cumani, mongoli, otomani…) este suficientă pentru a ne asuma reperele unei diversităţi multietnice, implicit multiculturale, materializate spiritual şi statornic într-o nobilă şi fertilă creativitate.

Epoca Modernă şi Contemporană progradează, în continuitate, prin stabilirea de noi „oaspeţi", procesul de aculturaţie şi formele lui de exprimare. Şi, credem că este firesc să afirmăm, că un geospaţiu bogat locuit etnic (fie că facem apel la „ţări" „ţinuturi" ori la alte unităţi teritorial-etnografice şi taxonomice), generează valenţe superioare de competiţie a valorilor, cuantificată printr-o emulaţie elitistă, care-şi propagă efectele în complexul dimensiunilor existenţiale (cultură, ştiinţă, tehnică – vezi doar panoplia de instalaţii tehnice ţărăneşti, economie, schimburi, meşteşuguri, arhitectură, vestimentaţie…).

Portul tradiţional la Pădureni

La un alt pol, în zonele de locuire monoetnică, embrioni autentici ai instituţiei precreştine a obştei se identifică o stare de conservatorism neaoş, intim legat de un cumul de percepte morale şi tradiţii (aici cu rol de legi imuabile) – vezi: veneraţia străbunilor (a moşilor), daturile pământului, coeziunea comunităţii ridicată la rang de comuniune, cinstea cuvântului dat, mândria de a fi altfel, de a fi aparte, proprietatea în devălmăşie, instutiţia bătrânilor satului (cei înţelepţi şi buni), preţuirea şi dragul de prunci – ca vlăstare a continuităţii etc.

Datini, sărbători, ritualuri… vin să întregească acest corolar al vredniciei robuste. Oare mai trebuie să adăugăm că în acea „lume veche şi sacră" nu-şi aveau loc compromisurile, detestabile „corniţe" ale unui comportament haotic, duplicitar. Atunci şi acolo „norma" însuşea faptele derulate la nivelul înţelesurilor oneste.

În continuitate, direcţii progresiste introduc, în locuri cu un optim al favorabilităţii de poziţionare geografică, *„relaţiile sat – oraş"*.

Bunăoară, coroborările petrecute – cu precădere în Evul Mediu Timpuriu, ori în Perioada Feudală Tardivă, între *satul tradiţional* şi *noul mediu citadin* îmbogăţesc sfera rurală arhaică şi autarhică, cu noi valori aflate sub semnul rafinamentului, confortului de locuire, evoluţiei tehnicii etc.

Absolut relevante sunt mutaţiile petrecute în aşezările româneşti din proximitatea centurii *Transilvaniei Săseşti* care preiau şi adaptează particularităţile organizatorice ale gospodăriei de tip francon ori valenţe comportamentale, precum pragmatismul, prerogativele raţionale, modul de întrajutorare de tipul „vecinătăţilor" etc. Similar, pe aceeaşi matrice mentală, se grefează aşezările pastorale din Ţinutul *Mărginimii Sibiului*, unde gradul avansat de dezvoltare a oraşului de sorginte germană Hermannanstadt (cu atribute de iz imperial – determină pentru respectivele habitate individualizarea unei atmosfere social-economice de tip *târgoveţ* . Implicit acest model poate fi transferat şi asupra altor geospaţii de tipul ţărilor ori ţinuturilor, între care parţial pomenim „Ţinutul *Pădurenilor*", ataşat ca centru de comandă de Hunedoara; „Ţinutul *Momârlanilor*" – susţinut energetic şi demografic de axa Văii Jiului; „Ţinutul *Grăniceresc al Năsăudului*" – având nod de polarizare aşezarea cu funcţie militară omonimă etc.

În ceea ce priveşte suma de „ţări ale ţării ca naţiune", diversitatea introdusă comportă evidenţe clare. Ca atare, nu ne pripim, când afirmăm că datorăm multiculturalitatea noastră populară însăşi prezenţei „ţărilor", implicit „ţinuturilor", organisme complexe de tip enclavă, purtătoare de diversităţi într-un spaţiu etnic şi lingvistic unitar. De altfel, pe lângă dimensiunea istorică şi geografică, *etnografia este coordonata care desăvârşeşte strânsa individualitate a unei ţări şi/sau* ţinut.

Din această perspectivă, similitudinea între „țară", prin excelență, și particular în speță a unor „ținuturi" și *zona etnografică* se articulează – dominant – aproape perfect, ultima dezvoltându-se în condițiile oferite de codul genetic spiritual și suportul fizic al pomenitelor organisme – sistemic funcționale.

S-au distilat, așadar, în timp istoric, o sumă de *identități*, pe care comunitățile umane locale și le reclamau, numindu-se emblematic, simbolic, în raport cu spațiul moștenit – prin veghea „moșilor": *moroșeni, țipțeri, bucovineni, huțuli, dorneni, ceangăi, năsăudeni, lăpușeni, chioreni, codreni, oșeni, moți, hațegani, pădureni, bârsani, făgărășeni, mămârlani, almăjeni, munteni, mușceleni, vrânceni, lipoveni etc.*

Conchidem, în raport cu cele relatate, că această identitate se verifică pentru cei din afară printr-o încărcătură materială și spirituală unică, reflectată prin particularități de comportament, printr-o anumită ținută vestimentară, prin specificități de organizare a gospodăriei; printr-o anumită funcționalitate ocupațională, un anume mod de gândire, ori de evaluare asupra lumii exterioare. În interior, *identitatea* și/sau *rădăcinile* intră în osmoză cu afiliația la comunitatea de „neamuri" și de credință, toți membrii obștii fiind angrenați într-un complex de relații sociale, matrimoniale, economice, ierarhice etc.

Ca atare, „țări" și „ținuturi" (doar în situații specifice) ni se developează nu numai ca *vetre de echilibru spiritual* între *trecut* și *prezent*, ci și ca sisteme teritoriale capabile să promoveze economii viguroase, cu accente fundamentale pe tradițiile locale.

De aici, pasul între tradiție și o economie turistică sustenabilă de tip ecologic, înrădăcinată în filonul etno-folcloric, asigură un pariu câștigat, în contextul unui mamagement deștept din optica selectării celor mai potrivite căi, fie de valorificare în situ a patrimoniului etnografic, fie de găsire a unor pârghii de transfer a culturii și civilizației rurale, spre mediul citadin, implicit spre turismul urban, ca opțiune de maximă deschidere.

(Fotografiile au fost puse la dispoziție de către autoare).

BIBLIOGRAFIE:

IȘFĂNONI, Rusalin, *Pădurenii Hunedoarei,* Editura Mirabilis, București, 2013.

PUȘCAȘ, Angelica, *Țara Chioarului, Studiu de geografie regională,* Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 2007.

PUȘCAȘ, Angelica, *Ascultări din lumea satului. Introducere* în *etnografie,* Vol. I, Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 2009.

Port tradițional „actual" din Pădureni [foto autor]